

BOSNA I HERCEGOVINA
REPUBLIKA SRPSKA
VRHOVNI SUD
REPUBLIKE SRPSKE
Broj: 95 1 P 002458 17 Rev
Banjaluka: 7.3.2018. godine

Vrhovni sud Republike Srpske u vijeću sastavljenom od sudija Rose Obradović, kao predsjednika vijeća, Senada Tice i Gorjane Popadić, kao članova vijeća, u pravnoj stvari tužitelja M.K. iz N., zastupanog po punomoćnicima D.J. i N.Ć., odvjetnicima iz M., Zajednički odvjetnički ured "J. – Ć.", Ulica ... , protiv tuženih V.K. i D.K., oboje iz N., ..., zastupani po punomoćniku M.Š., advokatu iz N., Ulica ..., radi utvrđenja ništavosti ugovora o poklonu nekretnina, povrede prava na nužni nasljedni dio i sticanja vlasništva, vrijednost predmeta spora 51.000,00 KM, odlučujući o reviziji tužitelja izjavljenoj protiv presude Okružnog suda u Trebinju broj: 95 1 P 002458 16 Gž 2 od 28.12.2016. godine, na sjednici održanoj 7.3.2018. godine, donio je

PRESUDU

Revizija se djelimično usvaja, presuda Okružnog suda u Trebinju broj: 95 1 P 002458 16 Gž 2 od 28.12.2016. godine ukida u dijelu u kom je usvojena žalba tuženih i preinačena prvostepena presuda Osnovnog suda u Trebinju-Odjeljenje u Nevesinju broj: 95 1 P 002458 15 P 2 od 31.3.2016. godine, tako što je u tom dijelu zahtjev odbijen (stav 2. izreke prvostepene presude) i u dijelu kojim je odlučeno o troškovima postupka, te u tom dijelu predmet vraća istom sudu na ponovno odlučivanje.

Revizija se u preostalom dijelu odbija (stav 1. i 4. izreke prvostepene presude).

Obrazloženje

Prvostepenom presudom Osnovnog suda u Trebinju-Odjeljenje u Nevesinju broj: 95 1 P 002458 15 P 2 od 31.3.2016. godine, odbijen je tužbeni zahtjev tužitelja u dijelu u kom traži da se utvrdi da je ništav ugovor o poklonu, zaključen između poklonodavca J.K., sina V. i V.K. i D.K., djece J., zaključen dana 13.08.1987.godine pod brojem: Dn-272/1987 u Opštinskom sudu u Mostaru – zemljišnoknjižni odsijek u Nevesinju, da se naloži Republičkoj upravi za ... B.L. PJ N. da izvrši brisanje V.K. i D.K. na nekretninama upisanim u posjedovnom listu, i to: V.K., sina J. u P.L. broj: 102 k.o. B., 171 k.o. O. i 207 k.o. B., te V.K. i D.K. iz z.k.ul.broj: 252 k.o. O., za nekretnine označene kao k.č.broj: 566, 567/1 i 568 (stav 1.).

Djelimično se usvaja alternativni tužbeni zahtjev tužitelja i utvrđuje da mu pripada pravo na nužni dio od 1/10 dijela nekretnina upisanih u P.L.broj: 102 k.o. B., P.L. broj: 171 k.o. O., P.L.broj: 207 k.o. B., P.L. broj: 516 k.o. O., P.L. broj: 520 k.o. O., koje nekretnine odgovaraju starom premjeru nekretnina upisanih u z.k. ul. broj: 249, 553, 445 i 108 k.o. O. i z.k.ul. broj: 420 k.o. B., te se obavezuju tuženi da dozvole tužitelju da se u zemljišnim knjigama i katastru

nekretnina uknjiži kao zemljišnoknjižni vlasnik, odnosno suposjednik na navedenim nekretninama u dijelu 1/10 (stav 2.).

Utvrđuje se da je tužitelj vlasnik stambenog objekta po strukturi 5 + 1, dimenzija 11 x 8 m, izgrađenog na dijelu parcele k.č. broj: 1967 i k.č. broj:1968 (novi premjer) k.o. O., kao i zemljišta na kom se objekat nalazi i koje služi za redovnu upotrebu objekta, a u skladu sa skicom vještaka geodetske struke od 17.06.2014.godine, na kojoj je taj dio parcela označen isprekidanom crnom linijom, te da je pravo vlasništva stekao na osnovu darovanja i građenja. Dužni su tuženi da na osnovu ove presude dozvole tužitelju da se u zemljišne knjige uknjiži kao zemljišnoknjižni vlasnik i u katastarske evidencije kao posjednik navedenih nekretnina u dijelu 1/1 (stav 3).

Odbijen je tužbeni zahtjev u dijelu kojim tužitelj traži da se utvrdi da su nekretnine označene kao k.č. broj: 1967 i k.č. broj: 1968 k.o. O., isključivo vlasništvo tužitelja i da ne predstavljaju zaostavštinu iza umrlog J.K., te da se izdvoje iz ostavinske mase, kao da se obavežu tuženi da dozvole tužitelju da se na ovim nekretninama upiše u zemljišnim knjigama i evidencijama katastra kao zemljišnoknjižni vlasnik, odnosno posjednik (stav 4).

Svaka stranka snosi svoje troškove postupka (stav 5).

Drugostepenom presudom Okružnog suda u Trebinju broj: 95 1 P 002458 16 Gž 2 od 28.12.2016. godine, odbijena je žalba tužitelja.

Žalba tuženih je djelimično usvojena i prvostepena presuda preinačena, tako što je odbijen tužbeni zahtjev tužitelja u dijelu kojim traži utvrđenje da tužitelju pripada pravo na nužni dio od 1/10 dijela nekretnina upisanih u P.L.broj: 102 k.o. B., P.L. broj: 171 k.o. O., P.L.broj: 207 k.o. B., P.L. broj: 516 k.o. O., P.L. broj: 520 k.o. O., koje nekretnine odgovaraju starom premjeru nekretnina upisanih u z.k. ul. broj: 249, 553, 445 i 108 k.o. O. i z.k.ul. broj: 420 k.o. B., te se obavezuju tuženi da dozvole tužitelju da se u zemljišnim knjigama i katastru nekretnina uknjiži kao zemljišnoknjižni vlasnik, odnosno suposjednik na navedenim nekretninama u dijelu 1/10.

U preostalom dijelu je žalba tuženih odbijena i prvostepena presuda potvrđena.

Odlučeno je da svaka stranka snosi svoje troškove postupka.

Tužitelj revizijom pobija drugostepenu odluku u odbijajućem dijelu odluke o tužbenom zahtjevu i u dijelu odluke o troškovima postupka, zbog povrede odredaba parničnog postupka i pogrešne primjene materijalnog prava, sa prijedlogom da se revizija usvoji, pobijana odluka preinači i tužbeni zahtjev i u tom dijelu usvoji ili da se ukine i predmet vrati istom sudu na ponovno suđenje.

Tuženi u odgovoru predlažu da se revizija odbije.

Revizija je djelimično osnovana.

Predmet spora je zahtjev tužitelja da se utvrdi da je ništav ugovor o poklonu, zaključen između poklonodavca J.K., sina V. i tuženih kao poklonoprimaca, zaključen u Opštinskom sudu u Mostaru – zemljišnoknjižni odsijek u Nevesinju dana 13.08.1987.godine pod brojem: Dn-

272/1987, da se utvrdi da tužitelju pripada pravo na nužni dio od 1/10 na imovini ostavitelja J.K. (nekretnina upisanih u P.L.broj:102 KO Budisavlje, P.L.171 KO Odžak, P.L.broj: 207 KO B., P.L. broj: 516 KO O., P.L. broj: 520 k.o. O., koje nekretnine odgovaraju starom premjeru nekretnina upisanih u z.k. ul. broj: 249, 553, 445 i 108 k.o. O. i z.k.ul. broj: 420 k.o. B.), da je tužitelj vlasnik stambenog objekta po strukturi 5 + 1, dimenzija 11 x 8, izgrađenog na dijelu parcele k.č. broj: 1967 i k.č. broj: 1968 (novi premjer) k.o. O. i pripadajućeg dijela zemljišta, te da se k.č. broj: 1967 i k.č. broj: 1968 k.o. O., izdvoje iz ostavinske mase umrlog J.K., jer je tužitelj njihov vlasnik.

Uvidom u ugovor o poklonu zaključen između J.K., kao poklonodavca i tuženih, kao poklonoprimalca, prvostepeni sud utvrđuje da je poklonodavac poklonio sve svoje nekretnine upisane u z.k.ul. broj: 249, 253, 445 i 108 k.o. O., te u z.k.ul.broj: 420 k.o. B..

Po ocjeni prvostepenog suda, zaključeni ugovor je pravno valjan jer je zaključen u propisanoj zakonskoj formi, potpisan od strane poklonodavca, poklonoprimalca i svjedoka, te je ovjeren kod nadležnog suda. Iz tog razloga odbija tužbeni zahtjev u dijelu kojim se traži utvrđenje njegove ništavosti.

Kada je u pitanju tužbeni zahtjev koji se odnosi na utvrđenje povrede prava na nužni dio, prvostepeni sud je odbio istaknuti prigovor zastare polazeći od činjenice da je tužitelj pokrenuo parnični postupak podnoseći tačno neutvrđenog dana 1991. godine tužbu Osnovnom sudu u Mostaru, koji formirao predmet pod brojem P: 87/91, ali da je spis uništen u ratu i da je odbijen zahtjev tužitelja za obnavljanje spisa. Iz tog razloga cijeni da je postupak u odnosu na zahtjev za utvrđenje povrede prava na nužni dio pokrenut u zakonskom roku iz člana 44. Zakona o nasljeđivanju ("Službeni list SRBiH", broj: 7/80 i 15/80 –u daljem tekstu: ZN).

Po ocjeni prvostepenog suda, ugovorom o poklonu tužitelju je onemogućno pravo na zakonski dio koji bi mu pripao iza ostavioca, ali je tužitelj "zadržao pravo" na nužni dio u skladu sa članom 28. do 31. ZN.

Sud je odbio tužbeni zahtjev tužitelja u dijelu kojim zahtijeva da se utvrdi da je isključivi vlasnik nekretnina k.č.broj: 1967 i k.č.broj: 1968, nalazeći da usmeni ugovor o poklonu ne može biti pravni osnov za sticanje prava svojine.

Odlučujući o žalbi tužitelja, drugostepeni sud nalazi pravilnim utvrđenje prvostepenog suda da je ugovor o poklonu zaključen u zakonskoj formi propisanoj odredbom člana 9. Zakona o prometu nepokretnosti („Službeni list SRBiH“, broj: 38/78, 4/89, 29/90 i 22/91, te „Službeni glasnik RS“, broj: 29/94 –u daljem tekstu: ZPN), jer su potpisi ugovarača ovjereni od strane „ovlašćenog radnika suda Vladislava Stanišića, zemljišnoknjižnog referenta“.

Drugostepeni sud smatra da ugovor nije ništav zbog toga što ne sadrži katastarske podatke za poklonjene nekretnine, kako je bilo propisano članom 15. u vezi sa članom 12. tada važećeg Zakona o premjeru i katastru nekretnina („Službeni glasnik RS“, broj: 22/84, 12/87, 26/90 i 36/90), kod činjenice da su predmet poklona bile sve čestice upisane u z.k.ul. broj: 249, 253, 445 i 108 k.o. O., te u z.k.ul.broj: 420 k.o. B..

Iz navedenih razloga je drugostepeni sud odbio žalbu tužitelja i potvrdio prvostepenu presudu u dijelu kojim je odbijen zahtjev da se utvrdi ništavost ugovora o poklonu.

Drugostepeni sud je kao pravilne prihvatio razloge date u prvostepenoj odluci u odnosu na odbijajući dio zahtjeva da se utvrdi da je tužitelj stekao pravo vlasništva sa 1/1 dijela na cijeloj k.č.broj: 1967 i k.č.broj: 1968, te je i u tom dijelu odbio žalbu tužitelja.

Međutim, za razliku od prvostepenog suda, drugostepeni sud cijeni da je prigovor zastare osnovan u smislu odredbe člana 44. ZN u vezi sa odredbom člana 389. stav 2. Zakona o obligacionim odnosima („Službeni list SFRJ“, broj: 29/78, 39/85, 45/89 i 57/89, te „Službeni glasnik RS“, broj: 17/93 do 74/04 -u daljem tekstu: ZOO), „jer tužitelj nije uspio izdejsstvovati za njega pozitivnu odluku u postupku za obnavljanje spisa“ po tužbi koju je podnio Osnovnom sudu u Mostaru 1991. godine. Drugostepeni sud cijeni da ni pokretanje ostavinskog postupka iza umrlog prednika stranaka (J.K.) prijedlogom od 4.8.2010. godine, u kome je ponovljen zahtjev za ostvarenje prava na nužni nasljedni dio, nije moglo „sačuvati“ rok iz člana 44. ZN.

Saglasno takvom stavu, djelimično usvaja žalbu tuženih i preinačava prvostepenu presudu tako što odbija tužbeni zahtjev u dijelu kojim se traži utvrđenje povrede prava na nužni dio.

Drugostepena odluka je donesena uz djelimično pogrešnu primjenu materijalnog prava, iz kog razloga se revizija ukazuje djelimično osnovanom.

U vrijeme zaključenja spornog ugovora o poklonu na snazi je bio ZPN, koji je odredbom člana 9. stav 2. propisivao da ugovor na osnovu kog se prenosi pravo svojine na nepokretnosti mora biti sačinjen u pismenom obliku, a potpisi ugovarača ovjereni u nadležnom sudu. Prema odredbi stava 4. istog člana, izuzetno će ugovor zaključen u pismenoj formi proizvoditi pravno dejstvo iako potpisi ugovarača nisu ovjereni kod nadležnog suda, ako su ugovorne strane izvršile u cjelini ili u pretežnom dijelu obaveze koje iz njega nastaju ili ako je taj ugovor zaključen u prisustvu najmanje dva svjedoka koji su se potpisali na ugovoru.

U konkretnom slučaju, sporni ugovor o poklonu je zaključen u pismenoj formi, neovisno od toga da li je korišćen unapred predviđeni formularni obrazac u koga se unose potrebni podaci ili o cjelovito pisanom ugovoru, jasno je naveden predmet ugovora, a ugovorne strane su potpisale ugovor u prisustvu službenika suda koji je to sve ovjerio i pečatom suda i potpisom sudije.

Pravilno revizija ukazuje da ugovor nije ovjeren saglasno članu 9. stav 2. ZPN i Pravilniku o unutrašnjem poslovanju suda, jer su potpisi ugovarača „potvrđeni“ od strane službenika suda koji nije ovlašćen za ovjeru potpisa (u pitanju je zemljišno knjižni referent), a nisu uneseni u „Knjigu ovjere potpisa“, što je isključivi način da se može prihvatiti da je izvršena valjana sudska ovjera potpisa ugovarača. Na nepravilnost ovjere potpisa na spornom ugovoru, nema uticaja to što je stavljen pečat suda i da je potpisano „za sudiju“.

Međutim, revident gubi iz vida nesporno utvrđenu činjenicu da je ugovor sačinjen u pismenoj formi i da je u cijelosti izvršen, čime su ispunjeni uslovi iz člana 9. stav 4. ZPN, pa je pravilno suđeno kada je tužbeni zahtjev u tom dijelu odbijen.

Pravilno je odbijen tužbeni zahtjev tužitelja u djelu kojim traži da se utvrdi da je isključivi vlasnik nekretnina k.č.broj: 1967 i k.č.broj: 1968. k.o. O. i da one ne predstavljaju zaostavštinu iza umrlog J.K., te da se izdvoje iz ostavinske mase, a koji zahtjev zasniva na postojanju usmenog

ugovora o poklonu sa ostaviteljem. Razlozi koji su dati od strane nižestepeni sudova, po ocjeni ovog suda, su pravilni i zasnovani na izvedenim dokazima. Usmeni ugovor o prometu nepokretnosti ne može biti pravni osnov za upis tužitelja u javne knjige u kojima se vodi evidencija prava na nepokretnostima.

U odnosu na ove nepokretnosti, tužitelj se nalazi u posjedu samo dijela gdje je sagradio objekat i koja služi za redovnu upotrebu tog objekta (izrekom nije definisana površina), u kom je dijelu njegov zahtjev po osnovu sticanja građenjem usvojen. U preostalom dijelu nepokretnosti (koja je ukupne površine 5.212. m²) u posjedu je tuženi V.K. na osnovu osporenog ugovora o poklonu i upisan je u pl. broj: 171 k.o. O. sa 1/1 dijela.

Odredbom člana 43. ZN, koji zakon se ima primjeniti na konkretni slučaj prema odredbi člana 171. Zakona o nasljeđivanju („Službeni glasnik RS“, broj: 1/09 i 55/09), propisano je da smanjenje raspolaganja testamentom i vraćanje poklona kojim je povrijeđen nužni dio mogu tražiti samo nužni nasljednici. Nužni nasljednici su djeca ostavitelja, njegovi usvojioci i bračni supružnik (član 28. stav 1.). Tužitelj ima pravo na nužni dio zaostavštine kojim ostavitelj ne može raspolagati i koji se naziva nužni dio (član 29. stav 1.) i taj dio, u odnosu na tužitelja kao sina ostavitelja, iznosi ½ od onog dijela koji bi svakom pojedinom nasljedniku pripao po zakonskom redu nasljeđivanja.

Zahtjev za redukciju poklona zbog povrede nužnog dijela je nasljedno pravni zahtjev i da bi se ostvarilo vraćanje poklona koliko je potrebno da bi se namirio nužni dio, treba prvo utvrditi da li je uopšte povrijeđen nužni dio, tj. treba izvršiti izračunavanje skupnog nužnog dijela (dio kojim ostavitelj ne može raspolagati) i raspoloživog dijela (dijela kojim ostavitelj može slobodno raspolagati). Skupni nužni dio se određuje od tzv. „obračunske vrijednosti zaostavštine“ koja se dobije kada se na neto vrijednost zaostavštine dodaju određeni pokloni (član 31. ZN).

Ovo se čini kada nije raspoređena cijela zaostavština poklonom i testamentom, a ako jeste onda se odmah pristupa utvrđenju da li je i za koliko nužnom nasljedniku povrijeđen nužni dio.

Iz stanja spisa ovog predmeta, vidi se da je ostavitelj tuženima poklonio nepokretnosti upisane u z.k. ul. broj: 249, 553, 445 i 108 k.o. O. i z.k.ul. broj: 420 k.o. B.. U ostavinskom predmetu iza J.K., prema priloženim izvodima, utvrđeno je da njegovu zaostavštinu čine nepokretnosti upisane u z.k. ul. broj: 694, 473, 390, 387, 29, 28, 27 i 576. k.o. O. (koje nisu bile predmet ugovora o poklonu) i da nema testamenta (zapisnik od 29.7.2011. godine).

Iz utvrđenog slijedi da ostavitelj za života nije raspolagao sa cijelom zaostavštinom, usljed čega su nižestepeni sudovi morali, prije svega, utvrditi da li ove nekretnine čine zaostavštinu ostavitelja kod tvrdnje nasljednika da to nije imovina ostavitelja iako je upisana u zemljišnim knjigama na njegovo ime. Ako se utvrdi da to jeste imovina ostavitelja, potrebno je utvrditi vrijednost zaostavštine po članu 31. ZN i od tako utvrđene vrijednosti izračunati nužni nasljedni dio tužitelja. Ukoliko bi se ustanovilo da se iz neraspoređene imovine može podmiriti nužni nasljedni dio tužitelja, onda nema mjesta primjeni instituta vraćanja poklona.

Nižestepeni sudovi nisu tako postupili, nego su odmah pošli od utvrđenja da je učinjenim poklonom u cijelosti raspolagano svom zaostavštinom ostavitelja, zanemarujući činjenicu postojanja imovine na imenu ostavitelja u zemljišno knjižnoj evidenciji, iako je utvrđenje ovih činjenica od odlučnog značaja za pravilnu i zakonitu odluku o sporu. Iako je u ostavinskom

postupku predočeno da na imenu ostavitelja postoji još nekretnina osim onih koje su poklonjene, nižestepeni sudovi tome nisu pridavali značaj.

Drugo je, međutim, pitanje da li je ili nije, sve i kada bi se utvrdilo da je ugovorom o poklonu povrijeđen nužni nasljedni dio tužitelja, istekao zakonski rok od 3 godine iz člana 44. ZN.

Odredbom člana 44. ZN propisano je da se vraćanje poklona može tražiti u roku od 3 godine od smrti ostaviočeve, odnosno od dana kada je rješenje kojim se utvrđuje njegova smrt postalo pravosnažno.

Odgovor na ovo pitanje zavisi od pravilnog utvrđenja i ocjene da li je tužitelj još 1991. godine podnio tužbu Osnovnom sudu u Mostaru za redukciju poklona, obzirom na odredbu člana 388. ZOO i činjenicu da je ostavitelj umro 7.11.1988. godine.

Nižestepeni sudovi su se pozvali na odredbu člana 389. stav 2. ZOO, što je pogrešno jer se tom odredbom reguliše situacija kada tužitelj odustane od tužbe ili preduzete radnje, što ovdje nije slučaj. Naime, tužitelj nije odustao od tužbe (nije je povukao niti se po zakonu smatrala povučenom), već je tvrdio da su održane dvije rasprave i da zbog ratnih dešavanja postupak nije nastavljen, da je spis u ratu uništen zbog čega je tražio obnovu predmeta. Podnoseći 2.8.2010. godine zahtjev za obnovu predmeta, punomoćnik tužitelja advokat B.S., koji je u ime tužitelja podnio tužbu Općinskom sudu u Mostaru, u zahtjevu potvrđuje navode tužitelja i ukazuje na činjenicu da mu je kancelarija sa svom dokumentacijom “pokradena i odnesena”.

U zaključku Općinskog suda u Mostaru broj: 058-0-Su-1852/10 od 7.9.2010. godine, kojim se odbija zahtjev tužitelja za obnavljanje postupka “nepoznatog broja iz 1991.”, sa zahtjevom koji se odnosi na ostvarenje prava na nužni nasljedni dio, potvrđena je činjenica da je “cjelokupna dokumentacija suda prije 1992. godine uništena tokom ratnih dejstava”.

Stoga, po ocjeni ovog suda, revizija osnovano ukazuje da je drugostepeni sud propustio da pravilno cijeni da li je tužitelj u roku iz člana 44. ZN podnio tužbu nadležnom sudu, sa zahtjevom za redukciju poklona zbog povrede nužnog nasljednog dijela.

Revizija pravilno ukazuje da se drugostepeni sud, usvajajući prigovor zastarjelosti, zadovoljio formalnim pristupom jer je svoj stav zasnovao na činjenici da tužitelj “nije uspio za njega izdejtstvovati pozitivnu odluku u postupku za obnavljanje spisa kod Općinskog suda u Mostaru” jer je njegov zahtjev odbijen, te da tužitelj nije dalje štitio svoje interese “propuštanjem izjavljivanja pravnog lijeka” (iako je u zaključku data pouka da nema pravo žalbe) ili “apelacije”, propuštajući da suštinski objektivno cjeni istaknute navode i dokaze tužitelja u vezi činjenice da je blagovremeno podnio tužbu.

Time je, kako ovaj sud nalazi i revizija pravilno ukazuje, na tužitelja stavljen pretjeran teret da trpi posljedice ratnih dešavanja, uništenje arhiva spisa Općinskog suda u Mostaru i otuđenje predmeta iz kancelarije njegovog punomoćnika, a pri tome je utvrđeno da je preduzimao radnje u namjeri da obnovom postupka nastavi parnicu pred tim sudom.

Pravo na nužni dio je po svojoj prirodi pitanje materijalnog prava, pa kako je činjenično stanje nepotpuno utvrđeno i nema uslova za preinačenje pobijane presude, to je reviziju valjalo usvojiti i ukinuti pobijanu presudu u dijelu kojim je odlučeno o zahtjevu u vezi povrede nužnog nasljednog dijela i predmet vratiti prvostепенom sudu na ponovno suđenje.

Sve dok se u cijelosti ne odluči o glavnom tužbenom zahtjevu, ne može se odlučiti ni o troškovima postupka kao sporednom potraživanju.

Temeljem odredbe člana 248., 249. stav 1. i 250. stav 2. ZPP, odlučeno je kao u izreci.

Predsjednik vijeća:
Rosa Obradović

Za tačnost otpravka ovjerava
rukovodilac sudske pisarnice
Amila Podraščić